

Ott Maaten ja Toivo Tammik: Estonia uue ooperisaali sisust ja vormist

Estonia uue ooperisaali asukoht on tekitanud erutava vaidluse selle üle, kuidas sobitub ruumiliselt, ajalooliselt juurdeehitus linnaruumi. Tõeline väljakutse on Estonia ooperisaali juurdeehituse sobitamine mitte ainult linnaruumi, vaid meie kõigi teadvusesse, kirjutavad Ott Maaten ja Toivo Tammik.

Estonia teatrimaja on vaieldamatult meie rahvuskultuuri üks olulisemaid sümboleid. Just meie ja ainult meie rahvuslikku identiteeti kandev tugisammas nagu seda on ka Eesti Rahva Muuseum (ERM) ja Kunstimuuseum (KUMU).

Nende kolme tugisamba saamislugu jääb eelmise sajandi alguse ärkamisaega, kui meie rahvuslikust iseteadvusest kujunes iseseisvus. Kõik kolm sümboolit kannavad edasi meie ühismälu kihilisust, kuid samal ajal ka kultuurilist ühtsust.

Sisust

Estonia teatrimaja sai tänavu 108 aasta vanuseks. Kuigi ta ehitati sõnateatriks, on ta oma rüppe võtnud nii rahvusliku tantsu- kui ka ooperikunsti. Vaatamata sellele, et teatrimaja kahel ajaloolisel ümberehitamisel pole nende kunstide täiemahuliseks viljelemiseks suuri ümberkorraldusi tehtud, on ta seda ülesannet kandnud väarikalt, andnud nii meie publikule kui ka kogu maailmale tunnustatud balletitantsijaid ja ooperilauljaid.

Estonia teatrimaja on meie ühisteadvuse pühamuks ning tema igasugune väline muutmine võib paljusid sellest mõttest juba eos eemale peletada. Seetõttu tuleb selgelt mõtestada igasuguse muudatuse eesmärk ja seejärel see ka sõnastada.

Tähtsamaks eesmärgiks ongi jõuda meie tõelise rahvusliku ooperisaalini. Saalini, kus nii meie endi kui ka maailma kuulsused ei pea pakkuma publikule ooperinaudingut läbi nõelasilma lauldes, nagu on väljendanud meie ooperisolist Rauno Elp -; saalini, mis võimaldaks lavastada enam kui praegune lava kahjuks võimaldab; saalini, mis võimaldaks meie publikule pakkuda kõike, mida ta soovib ja kutsuda meie tunnustatud lauljate kõrvale häbenemata esinema ka ooperitähti mujalt

err.ee

Eesti Draamateater
Rahvusoper Estonia
Estonia teater
Eesti Rahvusballett
Ott Maaten
Arvo Volmer
Teater

maailmast.

Rahvusooperi kunstiline juht Arvo Volmer on väljaande Teater. Muusika. Kino vestlusringis väga selgelt öelnud: "Praegu langeb kolmandik repertuaarist kohe välja, me ei hakka seda üldse proovimagi siin majas. Järelikult on publikul võimalik näha vaid selle kunstiiligi teatud osi ja üldse mitte tervikpilti. Meil võiks pärast saja-aastast inkubatsiooniperioodi lõpuks ometi midagi sündida."

Nendele sõnadele on raske midagi lisada. Ehk vaid seda, et meie kodupublik ja külalised väärivad lõpuks tõelist ooperisaali. Miks peaks meie ooperikultuur võrreldes kõigi meie naabritega olema kolmandiku võrra ahtam, tagasihoidlikum? Vaid meie kätes on pakkuda täisväärtuslikku ooperielamust meie inimestele ning lõhkuda alandav müüt ooperikunsti elitaarsusest kui millestki kaugest ja võõrast meie kultuurile.

Vastselt presidendiks valitud Alar Karis on avaldanud Postimehes alles mõned kuud tagasi arvamust tõelise ooperimaja vajadusest kui meie rahvuskultuuri sümbolist: "Meie naabritel ega kogu maailmal pole sooja ega külma, kas meil on olemas oma ooperimaja või mitte, see on tähtis eelkõige meile... Siit ka elitaarsus meie kõigi suhtes, kuna maailmatasemel kõlaga ooper ongi Eesti kuulajatele-vaatajatele kättesaamatu, sest meil ei ole selleks füüsilist võimalust."

Vormist

Sisu dikteerib vormi. Vorm omakorda loob visuaali, viimane tekitab aga kahtlejates taas vaidluse sisu üle. Lõputute vaidluste Möbiuse lehte on võimalik katkestada vaid rahuliku ja tasakaalus argumentatsiooniga, kiht-kihilt lahates igat vastuväidet ja põhjendatud kriitikat.

Alustuseks suurimast vormilisest vaidlusest. Miks ikkagi vaid ooperisaali juurdeehitus mitte uus ooperimaja? On ju nii mõnigi meie naabritest läinud teist teed ja ehitanud vana ooperimaja kõrvale uue.

Alustuseks tuleb kohe tõdeda, et meil on küll rahvusooper Estonia, kuid meil pole kunagi olnud akustiliselt tõelist ooperimaja. Me ei saagi ennast kuidagi võrrelda nende

naabritega, kelle eesmärgi saavutamise lähteülesanne on hoopistükkis teine.

"Ooperisaali mujale ehitamine tekitaks praegusest Estoniast muuseumilaadse koha, millele tuleks hakata uut sisu otsima."

Teiseks vajame me ühte tervikut. Ooperisaali lisamine praegusele teatrimajale loob olukorra, kus senine maja saab olema orgaaniliselt ühendatud uuega. Seesama armas Estonia jääks ikka täidetud sellega, millega on ta läbi ajaloo täidetud olnud. Ooperisaali mujale ehitamine tekitaks praegusest Estoniast muuseumilaadse koha, millele tuleks hakata uut sisu otsima.

Emeriitarhitekt Ike Volkov on usutluses Postimehele öelnud: "Estonia teater on hoone, aga ka sümbol oma mõjuvälja ja ajaloo. Kuskile mujale võime ehitada uue, kindlasti ka ilusa ja huvitava hoone, aga mitte Estonia." See "mitte-Estonia" ei saa olla meie eesmärk.

Lisanduva ooperisaali asukoht on tekitanud ka erutava vaidluse selle üle, kuidas sobitub ruumiliselt, ajalooliselt juurdeehitus linnaruumi. Kas muinsuskaitsele oleks see vastuvõetav ja kohandatud olemasolevaga? Kindlasti on, kui seda teha targalt, igat detaili kaaludes ja kõiki osapooli arvestades.

Alati tasub vaadata linnaruumi arendamist pisut avarama pilguga, rebides ennast lahti kehtivast reaalsusest. Meie ees on küsimus: miks mitte tõsta läbi ooperisaali moodsa lahenduse vanalinna aktiivsust, atraktiivsust, luua selle kaudu veelgi enam sildu tänapäevaga?

Kaubanduskeskusi on vanalinna läheduses omajagu. Ooperiteater kui jätkuvalt, ka tulevikus vanalinna vaimsust oma kohaloluga ja kultuurse publikuga mõjutav objekt on vanalinna jaoks võimalus, mitte probleem. Kindel, et meie vanalinna äärealad väärivad rohkemat, kui pikki ridu bussipeatuseid ja parkimiskohti ümbritsevate tänavate ääres.

Praegune Estonia näitab vanalinna poolt vaatajale vaid Stalini-aegse juurdeehituse kontoriakende monotoonseid ridu. Estonia tagafassaad, mis Lindgren-Lönni lahenduses oli atraktiivne ning kaasav, on oma lahenduses tõrjuvalt passiivne. Uue ja vana

mahu tänapäevaselt nutikas ühendamine looks meie vanalinna piirile olulise ajastute silla ja linnakeskkonna fookuspunkti. Meie sümbolhoone saaks olema üks tervik, mis kannab endas erinevate ajastute kihistusi.

Vanalinna kaitsevöönd, praeguseks maapinnaga tasa rullitud bastionivallid leiavad põhjalikku käsitlemist. Seonduvatele küsimustele saab kindlasti leida kõiki osapooli rahuldava lahenduse ja mis veelgi olulisem, tekib reaalne võimalus ajaloolist pärandit uues hoonemahus eksponeerida - nii nagu on seda Tallinnas mitmes kohas juba ka edukalt tehtud.

Argument, et ooperisaali lisamisega kustutatakse Tallinna vanalinn UNESCO kultuuripärandi nimekirjast, kuulub pigem demagoogiliste võtete hulka, mis tasakaalukat ja lahendustele suunatud väitlust edasi ei vii.

Siit aga jõuame kõige erutavama küsimuse juurde, milleks on lisanduva ooperisaali visuaalne kuvand, seotus ja sidusus praeguse Estonia teatrimajaga ning tema ühendatud funktsionaalsus nii publikule kui ka teatrirahvale. Need on küsimused, mis tuleb ära lahendada planeerimise faasis ja kirjeldada projekteerimisülesandes nii, et rahvusvaheline arhitektuurikonkurss oleks oma ala tippudele atraktiivne ja annaks maailmatasemel resultaadi.

Teenekas arhitekt Vilen Künnapu on kujutanud ooperisaali arhitektuuri küllaltki värvikalt. "Moodustades kolmnurga koos Draamateatri ja vana Estoniaga, on eelkõige oluline nende objektide omavaheline sobivus ja kogu ansambli terviklikkus. Siia on vaja eriti geniaalset projekti. Sellise rajamine võiks anda meie rahvale uue hingamise. Keskpärane hoone sellisele kohale oleks katastroof!"

Need sõnad iseloomustavad hästi sellise arhitektuurikonkursi ambitsioonikust. Kõik mahud, kõrgused, laiused on küll numbrilised sisendid lähteülesandesse, kuid tõeline väljakutse on Estonia ooperisaali juurdeehituse sobitamine mitte ainult linnaruumi, vaid meie kõigi teadvusesse.

Arhitektuuriajaloolane Linda Kaljundi on seda teemat kommenteerides Postimehes öelnud järgmist, et Estonia on üks olulisemaid Eesti mäluaiku: "Mäluaigad püsivad elus siis, kui

need on muutumises. Mälupaik, millest enam ei räägita ja mille mõtestamisega ei tegeleta, unustatakse."

Tema mõttekäigust võikski lähtuda. See loob kindlustunde, et sisulise eesmärgi saavutamine ehk tõelise ooperiteatri rajamine läbi Estonia teatrimajale ooperisaali lisamise on otsusena ainuõige. Uuenenud Estonia on mitmekihiline - see arvestab nii linnaruumi kui ka teatri funktsionaalsete vajadustega, ja mis kõige tähtsam - meie rahva ajaloolise mälu ja põlvkondadeüleste sümbolite säilimisega.

Toimetaja:

Kaupo Meiel